

Fekete Vali

A testem maga az esemény

Mein Körper ist das Ereignis

MUMOK, Bécs
2015. augusztus 23-ig

A művész önábrázolása mindig is sokat elárult a korról, amelyben élt, de talán egyik korban sem mond olyan sokat, mint amikor nemcsak a saját teste válik a műalkotás tárgyává vagy részévé, hanem maga lesz a műalkotás. S e műalkotás-létét önmaga a destrukciójával idézi elő. „Egy művészen eleve kell, hogy legyen valami önvészélyes. Ez azonban önmagában nem elégti ki. Ugyanazt az előreláthatatlan megváltó gesztust, mely nem az övé, mely kegyelemként éri, mellyel nem ő választ, hanem őt választják, most már saját magán akarja végrehajtani, illetve végrehajtatni. Műalkotássá kényszeríti magát; saját Gólemje lesz” – írja Hajas Tibor.¹ A performansz antropológiai értelemben azon testtechnikákhoz tartozik, amelyek a testet az első és legtermészetesebb technikai tárgyként, ugyanakkor az ember technikai eszközeként kezelik. Az akcióművészet történeti szempontból részben a 20. század eleji dadaizmus radikalizmusát, politikai szerepvállalását, manifesztációit és provokatív művészeti kísérleteinek örökségét, részben az európai informel gesztusfestészetének hatását tükrözik.

Markánsan elkülöníthető a 60-as, 70-es évek performansz-mozgalmaitól azonban a bécsi akcionizmus, amely a performansz-művészet legradikálisabb irányzata. Freud és Wittgenstein városában már a 20. század elején Klimt, Kokoschka és különösen Schiele feszegették a művészi ábrázolás határait. De az akcionista a II. világháború kényszerű örököseiként egy olyan országban éltek, ahol a náci múltat elfojtották, sőt eltemették a kispolgári normák közé. Ahogy a kiállítás egyik kurátora, Eva Badura-Triska is hangsúlyozza, épp ezért az akcionista a direkt konfrontációt keresik a fizikai és pszichikai realitással szemben, egészen a legelviselhetlenebb, a legelfojtottabb dimenzióig.

Provokációikkal a beteg kispolgári normák ellen léptek fel és egyfajta freudi örökségként a tudattalan felszabadítását tűzték ki célul. E tartalmak felszabadításának forrása a katarzis, amely szándékosan vagy szándéktalanul ugyancsak visszavezet a dadaizmus határmezsgyéjére is, ahol a francia Antoin Artaud a *Kegyeltenség színházának kiáltványában*² a beteg és haldokló európai kultúra feltámasztásának lehetőségét a rítusok felelevenítésében és a rituális esemény katartikus átélésében látja. Ezért itt már nincs szorosan vett festészetéről szó, a festék többnyire csak kiegészítője a mindenféle más állati és/vagy emberi testhez kapcsolódó (szőr, toll, ruha, etc) vagy abból származó (vér, vizelet, fekália, állati belsőségek) anyagoknak.

A kiállított művek két nagy fejezetre bonthatók: a bécsi akcionizmust GÜNTER BRUS, OTTO MUEHL, HERMANN NITSCH és RUDOLF SCHWARZKOGLER művei reprezentálják, míg a nemzetközi performansz irányzatokat többek között JOSEPH BEUYS, CHRIS BURDEN, BRUCE NAUMAN, PAUL MCCARTHY, YOKO ONO, a linzi VALIE EXPORT, a szerb MARINA ABRAMOVIC és TOMISLAV GOTOVAC, a román ION GRIGORESCU, a bolgár ANESTHIS LOGOTHETI, a lengyel EWA PARTUM munkái képviselik.

A kiállítás a MUMOK legalsó két szintjén fogadja a látogatókat, mintegy szimbolikusan is kifejezve a bécsi akcionizmus egyik központi kérdését, a tudattalan felszabadítását, amely köré szerveződik a saját gyűjteményből származó fotókon, videóinstallációkon bemutatott akciók jelentős része. Ahogy egyre lejjebb

WIENER GRUPPE: Franz J. Hubmann, Friedrich Achleitner, H.C. Artmann, Konrad Bayer, Gerhard Rühm, Oswald Wiener | 2 welten (2. literarisches cabaret), 1959, FF fotó | © Franz J. Hubmann, Friedrich Achleitner, H.C. Artmann, Konrad Bayer, Gerhard Rühm, Oswald Wiener | Photo © museum moderner kunst stiftung ludwig wien

haladunk, a tematika szempontjából is egyre mélyebbre hatolunk a tudatalatti spirálba, miközben a videókat felvonultató terem rendezése hidegen, kizárólag az akció-dokumentumok bemutatására törekszik. Nincsenek tárgyi elemek, színes képek is alig. Akár egy laboratóriumban, kissé unalmasan, hangsúlyosan minimalistán, érzékietlenül és távolságtartóan sorolódnak a test köré szerveződő nagyon is érzéki tematikák. Ezt a hidegséget ellensúlyozzák egy másik tér félhomályos intimitásában a performanszokról készült színes óriásfelvételek. A kiállítás első fejezete olyan akciókat mutat be, amelyek a zene és az irodalom határátlépései, vagy még inkább redukciói. Itt láthatók a tradicionális költészettel, zenével és irodalommal radikálisan szakító WIENER GRUPPE irodalmi kabaréi és az elhíresült zongoratorés, amelyben a zongora az anyagi fölény és a burzsoá kultúra szimbólumaként szerepelt. Ez az áldozati szerep aztán többször és más akcióban rajta ragad. Sőt, a fluxushoz tartozó Nam June Paik egész sorozatot hozott létre preparált zongorákból, amelynek egyik, a Wuppertáli Zene-kiállításon bemutatott darabján Joseph Beuys is „játszott”. Vagy Peter Weibel *Aktionskonzert für Al Hansen* című performanszát is itt kell említeni, melynek során leragasztott szemekkel írógépet, s az így írt leveleket később Otto Muehl olvasta fel. A Muehlék luftballonkoncertjéről készült fotókat is a kiállításnak ezen a részén láthatjuk. Szinte kilóg a sorból EWA PARTUM *Activpoetry* (1973) és VALIE EXPORT *Sehtext: Fingergedicht* (1968–73) című performansza, melyek láthatóvá teszik a nyelv elemeit és olyan jelekké alakítják, amelyeket a test térbeli fizikai

RUDOLF SCHWARZKOGLER
3. Aktion „mit einem menschlichen Körper”, Sommer 1965, 196, FF fotó, 40×30 cm | Museum moderner Kunst Stiftung Ludwig Wien, Leihgabe der Österreichischen Ludwig-Stiftung, seit 1984 | © Österreichische Ludwig-Stiftung | Photo: mumok

¹ Hajas Tibor: *Szövegek*. Enciklopédia Kiadó, Budapest 2005 p. 329.

² Artaud, Antonin: *Artaud, a mumus és A tarahumarák*. Vál, szerk., utószó Fekete Valéria, ford. Betlen János, Szeredás András, Tandori Dezső. Orpheusz Könyvek, Bp., 1998